

Cezary Kuśnierz¹, Miroslav Kopecký², Paweł Pakosz¹

¹ POLITECHNIKA OPOLSKA

² PEDAGOGICKÁ FAKULTA UP V OLOMOUCI

POJMOWANIE I REALIZACJA CELÓW WYCHOWANIA FIZYCZNEGO PRZEZ NAUCZYCIELI W OKRESIE PRZEMIAN EDUKACYJNYCH

ABSTRACT

Teachers' comprehension and performance of physical education objectives in the period of educational changes

The goals of education and upbringing are the guidelines for the development of a human being as a person living according to the accepted system of values and capable of living in changing conditions. The goals of physical education at schools are imbedded in the axiological image of society; the hierarchy of the values preferred is not permanent and is subject to constant changes. The birth of a new system of social values within the scope of physical culture could be observed on the turn of the second and third millenniums. Most European countries are rediscovering the values related with the 'body' and aim at 'the development of sporting activities in a community', which is a significant challenge for physical education. According to B. Crum, physical education, 'as a teaching-learning process', must prepare young generations for independent, life-long and satisfying participation in the culture of physical activity. The goal of this research was to study teachers' opinions on the objectives of physical education and their realization in various types of schools. The investigation included 90 teachers. A method of a diagnostic sounding and a questionnaire technique were applied. Encouraging students to pursue an active and healthy style of living topped the hierarchy of goals provided by the teachers. Securing safety during classes came second in hierarchy, with a significantly lower number of indications. The third important goal indicated was the improvement of students' motor skills. The teachers were also presented with four alternative visions of physical education as a subject, with various interpretation possibilities of the goals and tasks. Fifty one per cent of the subjects understood the issue of physical education as educating students to participate in physical culture, 25.6% treat this subject as fun, recreation and entertainment. For 21.1% of the subjects the priority is the development of physical fitness and sports skills.

Key words: physical education, teachers, objectives

WPROWADZENIE

Szkoła jako instytucja poddawana jest poważnej krytyce, ponieważ nie potrafi skutecznie reagować na zmieniające się oczekiwania i potrzeby społeczne. Stwierdzenie dysfunkcyjności szkoły stało się punktem wyjścia do głębokiej rewizji zasad jej działania. Nowy sposób pojmowania edukacji ma polegać na odejściu od dotychczasowego modelu propedeutyczno-encyklopedycznego na rzecz kształcenia zapewniającego adekwatne funkcjonowanie w życiu, przez co należy rozumieć postępowanie odpowiadają-

jące naturze i godności ludzkiej, wzbogacające zarówno ucznia, jak i osoby, wśród których on żyje i działa, kształcenie przygotowujące do samodzielnego i odpowiedzialnego życia [1, 2]. Kształcenie i wychowanie ma na celu ukierunkowanie rozwoju człowieka tak, by funkcjonował on według wybranego przez siebie, a jednocześnie społecznie akceptowanego systemu wartości oraz by posiadał zdolność adaptacji do zmieniających się warunków [2, 3]. Cele szkolnego wychowania fizycznego wpisane są w aksjologiczny obraz społeczeństwa, hierarchia preferowanych wartości nie jest stała i podlega ciągłym

zmianom. Na przełomie drugiego i trzeciego milenium zaobserwować można tworzenie się nowego systemu wartości społecznych w obrębie kultury fizycznej. Większość krajów europejskich odkrywa na nowo wartości związane z ciałem, zmierza do „sportyfikacji społeczeństwa”, co stwarza istotne wyzwanie dla wychowania fizycznego. Zdaniem Cruma, wychowanie fizyczne, będąc procesem nauczania-uczenia się, musi jednocześnie przygotowywać młode pokolenia do samodzielnego, całościowego i satysfakcjonującego uczestnictwa w kulturze ruchu [1, 4].

CEL BADAŃ

Celem badań było poznanie opinii nauczycieli na temat pojmowania celów wychowania fizycznego oraz ich realizacji w poszczególnych typach szkół. W pracy postawiono następujące pytania badawcze:

1. Które z celów zajmują najistotniejsze miejsce w realizacji wychowania fizycznego?
2. Jaka jest opinia nauczycieli na temat możliwości skutecznej realizacji celów w trakcie zajęć?
3. Czy hierarchizacja celów zróżnicowane są poziomem edukacji, wiekiem i płcią nauczycieli?
4. Jaka koncepcja wychowania fizycznego jest najbliższa badanym nauczycielom?

MATERIAŁ I METODY BADAŃ

Badania przeprowadzono na terenie województwa opolskiego. Objęto nimi grupę 90 nauczycieli: 30 ze szkoły podstawowej, 30 z gimnazjum i 30 ze szkoły ponadgimnazjalnej, w tym 48 kobiet i 42 mężczyzn. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankietową. Respondentom przedstawiono do wypełnienia kwestionariusz ankiety składający się z czterech części. Pierwsza dotyczyła informacji podstawowych: wiek, płeć, wykształcenie, staż pracy i typ szkoły. W drugiej części zadaniem nauczycieli było nadanie rangi trzynastu prezentowanym celom wychowania fizycznego.

Trzecia część ankiety dotyczyła rezultatów nauczania w kontekście wcześniej wspomnianych celów oraz określenia ich możliwości i skuteczności osiągania. Ostatnia część kwestionariusza polegała na wskazaniu jednej z czterech prezentowanych koncepcji wychowania fizycznego, która jest najbliższa tej realizowanej przez respondentów.

WYNIKI

Na podstawie dokonanej przez nauczycieli hierarchizacji celów można stwierdzić, że za najistotniejszy uznano zachęcenie uczniów do prowadzenia aktywnego i zdrowego stylu życia. Na drugim miejscu (ze znacznie mniejszą liczbą wskazań) znalazł się cel dotyczący zapewnienia uczniom bezpieczeństwa w trakcie zajęć. Poszerzenie zasobu umiejętności ruchowych uczniów uznano za cel trzeci. Najmniejsza liczba wskazań dotyczyła celów związanych z kształtowaniem postaw obywatelskich oraz dostrzeganiem przez uczniów związków wychowania fizycznego z innymi przedmiotami oraz rozwijaniem umiejętności kierowania grupą i organizowania nowych grup (tab. 1). Analizując różnice między miejscami rankingowymi poszczególnych celów, zauważa się zdecydowaną dominację celu pierwszego. Drugie, trzecie i czwarte miejsce w hierarchii zajmują cele, których suma miejsc rankingowych znacznie odbiega od pierwszego. Jednocześnie liczba wskazań tych celów (2, 3, 4) jest zbliżona do siebie, co świadczy o podobnym poziomie ich znaczenia.

Rozpatrując odpowiedzi z uwzględnieniem typu szkoły, można zauważyć nieznaczne zróżnicowanie w hierarchii; nie dotyczy to jednak celu pierwszego, który w każdym przypadku uznawany był za najistotniejszy. Płeć również nie była czynnikiem, który różnicował opinie badanych nauczycieli: pierwszych pięć najważniejszych celów ma identyczną rangę bez względu na płeć respondentów. Analiza odpowiedzi ze względu na wiek wykazała nieznaczne różnice: doświadczeni pedagodzy, powyżej czterdziestego roku życia, mniejszą uwagę przywiązują do bezpieczeństwa w trakcie zajęć, ekspozując jednocześnie konieczność rozwoju sprawności fizycznej i zdrowia (tab. 2).

Tab. 1. Hierarchia celów wychowania fizycznego

Cele wychowania fizycznego	Suma miejsc rankingowych	Ranking
1. Zachęcić do prowadzenia aktywnego i zdrowego stylu życia	186	I
2. Zapewnić bezpieczeństwo w czasie zajęć	410	II
3. Poszerzyć zasób umiejętności ruchowych	435	III
4. Doceniać wagę sprawności i zdrowia	465	IV
5. Zapewnić uczniom dobre samopoczucie	538	V
6. Upowszechniać wartości związane z uczestnictwem w sporcie: solidarność, fair play	605	VI
7. Stwarzać możliwości satysfakcjonującego uczestnictwa w zajęciach wszystkim uczniom – niezależnie od możliwości, płci lub społecznego czy kulturowego pochodzenia	606	VII
8. Promować społeczne i kulturowe znaczenie sportu i aktywności fizycznej	644	VIII
9. Rozwijać zdolność zastosowania i doskonalenia umiejętności w specyficznych formach aktywności ruchowej	735	IX
10. Rozwijać umiejętności samooceny oraz oceny innych uczestników zajęć	772	X
11. Rozwijać umiejętności kierowania grupą oraz zdolność organizowania nowych grup	886	XI
12. Dostrzegać związki innych przedmiotów szkolnych z wychowaniem fizycznym	945	XII
13. Kształtować postawy obywatelskie	962	XIII

Tab. 2. Hierarchia celów wychowania fizycznego według podziału na grupy respondentów

Cel	Nauczyciele szkół podstawowych	Nauczyciele szkół gimnazjalnych	Nauczyciele szkół ponadgimnazjalnych	Kobiety	Mężczyźni	Wiek < 40 lat	Wiek > 40 lat	Razem
1.	I	I	I	I	I	I	I	I
2.	III	III	II	II	II	II	IV	II
3.	II	IV	IV	III	III	III	II	III
4.	VI	II	III	IV	IV	IV	III	IV
5.	IV	V	V	V	V	VI	V	V
6.	V	VI	VII	VI	VIII	VII	VII	VI
7.	VII	VII	VI	VII	VI	V	IX	VII
8.	VIII	VIII	VIII	VIII	VII	VIII	VI	VIII
9.	IX	IX	IX	IX	IX	IX	VIII	IX
10.	X	X	X	X	X	X	X	X
11.	XII	XI	XI	XI	XII	XI	XII	XI
12.	XI	XII	XIII	XII	XIII	XIII	XI	XII
13.	XIII	XIII	XII	XIII	XI	XIII	XIII	XIII

Przedmiotem analizy były również odpowiedzi respondentów na pytania dotyczące skuteczności i możliwości osiągnięcia poszczególnych celów. Większość celów przedstawionych nauczycielom została ocenionych wysoko pod względem możliwości ich realizacji. Szczególnie pierwszych sześć celów uznano jako osiągalne w stopniu zadowalającym lub w pełni. Zastanawiający jest fakt wysokiej osiągalności celów zajmujących w rankingu miejsca końcowe, co może świadczyć o pomijaniu ich przez nauczycieli, mimo możliwości skutecznej ich realizacji w ramach zajęć lekcyjnych. Badani krytycznie ustosunkowali się do celu związanego z promocją społecznego i kulturowego znaczenia sportu i aktywności fizycznej, uznając ten cel za nie-

osiągalny (14,5%), 12,2% respondentów wskazało również na dwa cele jako niemożliwe w realizacji: rozwijania umiejętności samooceny oraz oceny innych uczestników zajęć i doceniaania związków innych przedmiotów szkolnych z wychowaniem fizycznym (tab. 3).

Nauczycielom przedstawiono również cztery koncepcje wychowania fizycznego jako alternatywne ujęcie przedmiotu, z możliwościami różnorodnej interpretacji oraz realizacji celów i zadań. Mimo posiadania przez nauczycieli tych samych kwalifikacji do prowadzenia zajęć szkolnych, zaobserwować można spore zróżnicowanie w pojmowaniu przez nich wychowania fizycznego. 51% badanych za istotę wychowania fizycznego

Tab. 3. Skuteczność osiągania celów

Cel	Nieosiągalny %/N	Osiągalny w stopniu zadowalającym %/N	W pełni osiągalny %/N
1. Zachęcić do prowadzenia aktywnego i zdrowego stylu życia	2,2/2	68,9/62	28,9/26
2. Zapewnić bezpieczeństwo w czasie zajęć	1/1	64,4/58	34,4/31
3. Poszerzyć zasób umiejętności ruchowych	0/0	83,3/75	16,7/15
4. Doceniać wagę sprawności i zdrowia	2,2/2	71,1/64	26,7/24
5. Zapewnić uczniom dobre samopoczucie	0/0	75,6/68	24,4/22
6. Upowszechniać wartości związane z uczestnictwem w sporcie: solidarność, fair play	0/0	71,1/64	28,9/26
7. Stwarzać możliwości satysfakcjonującego uczestnictwa w zajęciach wszystkim uczniom, niezależnie od możliwości, płci lub społecznego czy kulturowego pochodzenia	3,3/3	85,6/77	11,1/10
8. Promować społeczne i kulturowe znaczenie sportu i aktywności fizycznej	14,4/13	82,2/74	3,3/3
9. Rozwijać zdolność zastosowania i doskonalenia umiejętności w specyficznych formach aktywności ruchowej	3,3/3	82,2/74	14,4/13
10. Rozwijać umiejętności samooceny oraz oceny innych uczestników zajęć	12,2/11	72,2/65	15,6/14
11. Rozwijać umiejętności kierowania grupą oraz zdolność organizowania innych grup	2,2/2	70/63	27,8/25
12. Dostzegać związki innych przedmiotów szkolnych z wychowaniem fizycznym	12,2/11	73,3/66	14,4/13
13. Kształtować postawy obywatelskie	6,7/6	82,2/74	11,1/10

Tab. 4. Preferowane przez badanych koncepcje wychowania fizycznego [4]

Koncepcja	Nauczyciele szkół podstawowych %/N	Nauczyciele szkół gimnazjalnych %/N	Nauczyciele szkół ponadgimnazjalnych %/N	Kobiety %/N	Mężczyźni %/N	Razem %/N
1. Jako zabawa, rekreacja, rozrywka	26,7/8	20/6	30/9	22,9/11	28,6/12	25,6/23
2. Jako zajęcia kształtujące sprawność fizyczną i umiejętności sportowe (trening)	26,7/8	26,7/8	10/3	22,9/11	19/8	21,1/19
3. Jako zajęcia, w których ważna jest dyscyplina, porządek oraz kontrola postępów	0/0	0/0	6,7/2	2/1	2,4/1	2,2/2
4. Jako kształcenie i wychowanie do uczestnictwa w kulturze fizycznej	46,7/14	53,3/16	53,3/16	54,2/ 26	47,6/20	51,1/46

przyjmuje kształcenie i wychowanie do uczestnictwa w kulturze fizycznej, 25,6% realizuje ten przedmiot jako zabawę, rekreację i rozrywkę, 21,1% uznaje za priorytet kształtowanie sprawności fizycznej i umiejętności sportowych. Sprowadzenie roli przedmiotu do kształtowania dyscypliny, porządku oraz kontroli postępów nie zyskało aprobaty badanych (tab. 4).

WNIOSKI

1. Najistotniejszym celem wychowania fizycznego w opinii badanych nauczycieli jest zachęcenie uczniów do prowadzenia aktywnego i zdrowego stylu życia.
2. Respondenci wysoko oceniają możliwości skutecznego realizowania analizowanych celów.

3. Wiek, płeć i typ szkoły nie różnicują znacząco pojmowania celów przez badanych.
4. Połowa (51%) badanych nauczycieli wychowanie fizyczne postrzega jako kształcenie i wychowanie do uczestnictwa w kulturze fizycznej.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Crum B., Conventional thought and practice in physical education problems of teaching and implications of change, *Quest*, 1993, 45 (3), 339–356. [2] Pośpiech J., Jakość europejskiego wychowania fizycznego w świetle badań, PTN, Racibórz 2006. [3] Szczepański S., Kluczowe zagadnienia dydaktyki wychowania fizycznego, Politechnika Opolska, Opole 2008. [4] Crum B., How to pave the road to better future of physical education (wykład wygłoszony w PWSZ w Raciborzu), Racibórz 2007.